

Signaleringsrapport Beroepsziekten 2001

**Nederlands Centrum voor Beroepsziekten
Coronel Instituut, Academisch Medisch Centrum,
Amsterdam**

6. Huidaandoeningen

Het aantal meldingen bij het NCvB van beroepshuidaandoeningen is in 2000 met 25 % gestegen ten opzichte van het jaar daarvoor. Dat is bijna volledig het gevolg van een toename van de meldingen van contacteczeem, de meest voorkomende beroepshuidaandoening. Nat werk blijft daar de belangrijkste oorzaak van. Vroegtijdige signalering en gerichte begeleiding van patiënten met contacteczeem kunnen voorkomen, dat verandering van werk nodig is. Sinds oktober 2000 meldt een groep van 20 huidartsen beroepshuidaandoeningen, aanvullend op de meldingen door de bedrijfsartsen. Na de bespreking van de meldingen bij het NCvB gaat dit hoofdstuk in op dit ArbeidsDermatosen Surveillanceproject en de eerste inzichten die het heeft opgeleverd.

Wat zijn bekende beroepshuidaandoeningen?

Contacteczeem

Contacteczeem ontstaat als gevolg van huidcontact met een stof. Het kan ontstaan door een allergie voor een bepaalde stof en door langdurige irritatie van de huid door één of meerdere stoffen. De verschijnselen zijn roodheid, jeuk, kleine blaasjes, schilfering of kloven.

Contacturticaria

Contacturticaria zijn jeukbulten (galbulten). Zij ontstaan na direct huidcontact met bepaalde stoffen. Soms is dat op basis van allergie voor de stof, maar er kan ook een ander mechanisme aan ten grondslag liggen.

Huidgezwollen

Goedaardige huidgezwollen, bijvoorbeeld wratten, kunnen ontstaan door contact met bepaalde virussen. Kwaadaardige huidgezwollen (huidkanker) kunnen het gevolg zijn van langdurige blootstelling aan ultraviolet licht, zoals die zich kan voordoen bij mensen die veel in de buitenlucht werken.

6.1 Meldingen NCvB

In 2000 kwamen 288 meldingen van beroepshuidaandoeningen binnen. Dit was 4,7% van het totaal aantal meldingen. In 1999 waren het er 230, dat was 5 % van het totaal. In 84 % van de gevallen ging het om contacteczeem, net als in 1999 (zie tabel 6.1).

Tabel 6.1 Meldingen bij het NCvB wegens beroepshuidaandoeningen

Aandoening	Aantal meldingen 1999	Aantal meldingen 2000
Contacteczeem	194	243
Atopisch eczeem	4	5
Overige eczemen	11	11
Contacturticaria	2	3
Huidgezwollen	2	3
Huidinfecties	3	6
Overige huidaandoeningen	14	17
Totaal	230	288

Ook dit jaar waren de meeste meldingen afkomstig uit de industrie, de gezondheids- en welzijnszorg en de bouwnijverheid (zie tabel 6.2). De relatieve bijdrage van deze drie takken is overigens licht afgenomen.

Tabel 6.2 Sektoren met de meeste meldingen wegens contacteczeem

Sector	Aantal meldingen (% van totaal)
Industrie	94 (33 %)
Gezondheids- en welzijnszorg	48 (17 %)
Bouwnijverheid	25 (9 %)

Nat werk werd bij 31 gevallen van contacteczeem expliciet als oorzaak genoemd. Het is echter aannemelijk dat deze risicofactor ook aanwezig was bij veel gevallen van contacteczeem waar latex als oorzaak genoemd werd.

Het is overigens de vraag of het aantal meldingen van latexallergie daadwerkelijk betrekking heeft op allergie voor het latexeiwit. Waarschijnlijk gaat het eerder om allergie voor de rubberchemicaliën en eczeem door de afdichtende werking (occlusie) van het dragen van handschoenen. Bij latexallergie zou men meer meldingen van contacturticaria verwachten. Twintig van de 32 meldingen van eczeem door latex waren afkomstig uit de gezondheidszorg.

Intrigerend zijn de meldingen van contacteczeem door superabsorbends, gebruikt bij onder meer de productie van luiers. Verondersteld wordt dat het eczeem is ontstaan door de sterk indrogende werking van dit product.

Tabel 6.3 Meest genoemde oorzaken bij de meldingen wegens contacteczeem

Oorzaak	Aantal meldingen (% van totaal)
Latex	32 (13 %)
Nat werk	31 (13 %)
Chroom	23 (9 %)
Metaalbewerkingvloeistoffen	22 (9 %)
Planten/bollen	9 (4 %)

6.2 Het ArbeidsDermatosen Surveillance (ADS) project

Sinds oktober 2000 melden 20 huidartsen nieuwe gevallen van beroepshuidaandoeningen die zij in hun praktijk zien. Het betreft hier een samenwerkingsproject van het Kenniscentrum voor Arbeidsrelevante Huidaandoeningen (NECOD) met het NCvB. In het laatste kwartaal van 2000 heeft de groep huidartsen al bijna evenveel gevallen van beroepshuidaandoeningen gerapporteerd als de bedrijfsartsen in een heel jaar (zie tabel 6.4).

Ook bij deze registratie is contacteczeem veruit de meest gestelde diagnose (79 %). De huidartsen melden echter relatief meer gevallen van huidkanker en contacturticaria. Het eerste kan verklaard worden uit het feit dat zij, in tegenstelling tot bedrijfsartsen, ook patiënten zien die in verband met hun leeftijd gestopt zijn met werken. Voor de tweede constatering is op dit moment nog geen verklaring. Uit het overzicht van de top 10 beroepen (zie tabel 6.4) blijkt verder dat de meldingen van de huidartsen vaker betrekking hebben op mensen die werkzaam zijn in de dienstensector en het midden- en kleinbedrijf of als zelfstandige. De gevallen van huidkanker hangen samen met langdurige blootstelling aan ultraviolet licht. Bedrijfsartsen melden meer gevallen uit de industriële sector. In beide meldingssystemen is de gezondheidszorg flink vertegenwoordigd, zeker waar het de diagnose contacteczeem betreft. Ook in een nu al meerdere jaren lopend Brits registratieproject (EPIDERM) blijken huidartsen en bedrijfsartsen niet dezelfde categorieën patiënten te zien. Wel zien beide groepen artsen vooral de ernstigere huidaandoeningen, die de betrokken patiënt duidelijk belemmeren in zijn normale functioneren. Lichtere gevallen worden door de huisarts behandeld.

Tabel 6.4 Top 10 van beroepen met het grootste aantal meldingen in het kader van het ADS project. Periode oktober t/m december 2000.

	Contacteczeem	Contacturticaria	Huidkanker	Totaal
Verpleegkundige	18	2		20
Kapper	19			19
(Auto)monteur	17	1		18
Boer	3	1	13	17
Schoonmaak	12			12
Tuinder	5		3	10 ¹⁾
Metaalarbeider/ metaalbewerker	10			10
Timmerman	5		3	8
Kweker planten/bollen	7			7
Bakker	7			7
Bouwvakker	5		1	6
Industrieel medewerker	5			6 ¹⁾
Subtotaal top 10	113	4	20	
Totaal eerste kwartaal	211	6	33	267

1) Bij de top 10 beroepen waren ook een aantal meldingen in andere diagnosecategorieën

6.3 Internationale cijfers

In Groot-Brittannië melden bedrijfsartsen en huidartsen samen jaarlijks 12,9 nieuwe gevallen van beroepshuidaandoeningen per 100.000 werkenden per jaar. De Britse bedrijfsartsen melden 6,5 nieuwe gevallen per 100.000 werkenden. Op basis van de meldingen van de bedrijfsartsen komt men in Nederland uit op ongeveer vier per 100.000. In Finland worden jaarlijks ongeveer 50 nieuwe gevallen per 100.000 werkenden gerapporteerd. Dit hoge aantal wordt verklaard door het feit dat in Finland alle artsen, ook huisartsen, verplicht zijn beroepshuidaandoeningen te melden. Huisartsen behandelen de lichtere gevallen.

Zowel in Finland als in Groot-Brittannië blijft het aantal nieuwe gevallen de afgelopen vijf jaar betrekkelijk constant. In Groot-Brittannië is wel een toename te zien in de sector verpleging en verzorging. Deze stijging wordt niet in verband gebracht met latex, maar vooral met de toename van huidbelastende handelingen ter voorkoming van het overbrengen van infecties. Zowel de Finse als Britse cijfers bevestigen dat het frequent schoonmaken van de huid een belangrijke oorzaak is van contacteczeem. Dit probleem speelt niet alleen in de gezondheidszorg, maar ook in andere sectoren. Als belangrijkste oorzaken van het allergisch contacteczeem komen zowel uit de Britse als Finse gegevens rubberchemicaliën, nikkel, epoxides en andere harsen, chroom, conserveermiddelen en geurstoffen naar voren.

6.4 Ontwikkelingen en trends

Het aantal meldingen van beroepshuidaandoeningen door bedrijfsartsen is in 2000 gestegen. Toch is het nog laag wanneer een vergelijking wordt gemaakt met een aantal buitenlandse rapportagesystemen. Het feit dat de 20 huidartsen in het kader van het ADS-project in drie maanden tijd al meer beroepshuidaandoeningen hebben gemeld dan de bedrijfsartsen in een heel jaar bevestigt dat.

Om een beter beeld te krijgen van het aantal nieuwe gevallen van beroepshuidaandoeningen en de sectoren waarin zij voorkomen moet men dus over verschillende typen peilstations beschikken. Zelfs dan moet echter bedacht worden, dat maar een deel van de mensen met huidklachten zich tot een arts wendt. In een vervolgstudie bij nieuwe medewerkers in de automobieliindustrie bleek slechts 41% van de mensen met handeczeem een arts bezocht te hebben (Funke, 2001). Om echt inzicht te krijgen in beroepshuidaandoeningen moeten werknemers in risicoberoepen en -sectoren actief benaderd worden. Registratie op basis van spreekuurcontacten is niet toereikend.

Nieuwe oorzaken en nieuwe risicogroepen

Nat werk

Nat werk is een belangrijke oorzaak van handeczeem. Dit type werk komt in meerdere sectoren voor. Langdurige blootstelling aan water kan de huid irriteren. Dit wordt nog versterkt doordat de handen bij nat en vuil werk vaak gewassen worden met zeep. Ook zeep is op zich al huidirriterend, maar bevat bovendien contactallergenen in de vorm van conserveermiddelen en geurstoffen (Uter, 2001). De combinatie van blootstelling aan huidirritantia en contactallergenen vergroot waarschijnlijk de kans op het krijgen

van allergie (McFadden, 2000). De laatste jaren wordt er steeds vaker allergie vastgesteld voor dibromoglutaronitril, een conserveermiddel dat vooral in toiletartikelen voorkomt (Overzichten Arbeidsdermatologie VU/AZG en Centrum voor Huid en Arbeid te Arnhem). Vervanging van een conserveermiddel is soms een verbetering, maar het kan ook de introductie van een nieuw allergeen betekenen.

Uit het overzicht van de aangegeven oorzaken van contacteczeem (tabel 6.3) blijkt overigens dat ook het werken met stof, dat een sterk drogend karakter heeft, een risico vormt.

Watergedragen verf en lijm

Verf en lijm met oplosmiddelen worden steeds meer vervangen door watergedragen producten. Deze bevatten conserveermiddelen die contactallergie kunnen veroorzaken, niet alleen bij degenen die ermee werken, maar ook bij mensen die in recent behandelde ruimten werken (zie kader) (Bohn, 2000).

Probleem opgelost?

Een onderwijzeres kreeg last van huidirritatie en zwelling in het gelaat nadat ze was gaan werken in een recent voltooide nieuwe vleugel van haar school. Bij onderzoek door de huidarts werd een overgevoeligheid vastgesteld voor het conserveermiddel dat zowel in de gebruikte verf als in de lijm voor de vloerbedekking zat. De klachten verdwenen nadat ze in een ander lokaal ging werken. Verwacht werd dat het conserveermiddel in de loop van een aantal werken zou verdampen. Dat klopte; bij terugkeer in het bewuste lokaal enkele maanden later kreeg ze geen klachten meer.

Heroïne

Op een aantal plaatsen in Nederland wordt op gecontroleerde wijze heroïne verstrekt aan verslaafden. De heroïne blijkt door de lucht in aanraking te kunnen komen met de huid van de verstrekkers. Bij een aantal van hen is inmiddels een contactovergevoeligheid voor heroïne vastgesteld, nadat zij huidklachten in het gelaat hadden gekregen. Voor dit onverwachte risico van deze wijze van 'dealen' worden inmiddels preventieve maatregelen genomen (Coenraads, 2001).

Kogelbuikmijt

Gericht werkplek- en productonderzoek naar aanleiding van het optreden van jeuk bij diverse medewerkers van een drogisterijketen ontmaskerde de kogelbuikmijt als de schuldige. Die bleek zich verlekkerd te wentelen in theekruiden die afgewogen moesten worden. Epidemieën van kogelbuikmijten zijn al eerder beschreven. De groeiende populariteit van bioproducten en het daarmee verminderde gebruik van insecticiden kan er toe leiden dat vaker klachten door parasieten zullen optreden (Piebenga, 2000).

Acrylaten

In de tandheelkunde komen steeds vaker contactallergieën voor. Dat wordt in verband gebracht met het toenemend gebruik van kunststoffen. (Rubel, 2000). Met name acrylaten worden genoemd. Ook nagelstylistes gebruiken acrylaten en ook bij hen is al allergie vastgesteld, zo blijkt uit meldingen binnen het ADS-project.

Epoxyhars

Een onverwachte bron van epoxyharsallergie diende zich aan bij een Brits onderzoek naar huidklachten in het gelaat bij laboratoriummedewerkers. De epoxyverbinding bevond zich in de olie die bij het microscopiseren gebruikt werd en die daarbij

verdampte (Geraut, 1999). Een soortgelijke waarneming is ook in Nederland al eens gedaan (NCvB, Nieuwsbrief, 1998).

Colofonium en abietinezuur

Het gebruik van carbonvrij kopieerpapier leidt soms tot huidklachten. Deze kunnen het gevolg zijn van een overgevoeligheid voor in het papier aanwezige colofonium en abietinezuur, beide bekende allergenen (Lange-Ionescu, 2000). Met de aanwezigheid hiervan moet trouwens ook rekening worden gehouden bij sommige metaalbewerking-vloeistoffen.

6.5 Preventie en reïntegratie

Een belangrijke ontwikkeling is de aandacht voor het terugdringen van de latexallergie, onder meer in de arboconvenanten voor de Academische ziekenhuizen. Overgaan op latexvrije handschoenen is een belangrijke maatregel. Het AMC heeft daar recent toe besloten. Preventie van huidaandoeningen in de gezondheidszorg omvat echter meer. Er dient ook nadrukkelijk werk gemaakt te worden van het terugdringen van de huidbelasting die het verrichten van nat werk met zich mee brengt. Dat is niet eenvoudig, omdat er spanning bestaat tussen bescherming van de huid en bescherming tegen het overbrengen van infecties.

Het is belangrijk een zich ontwikkelend handeczeem vroegtijdig te signaleren. Nieuwe gevallen van handeczeem doen zich met name voor in de eerste jaren dat men is blootgesteld (Funke, 2001). Een milde vorm van eczeem kan soms verbeteren of verdwijnen zonder verder ingrijpen, ondanks voortzetten van de blootstelling. Dat maakt het lastig een goed advies te geven. (Funke, 2001). Het betekent dat er frequenter een Periodiek ArbeidsGezondheidskundig Onderzoek (PAGO) uitgevoerd moet worden op basis waarvan een advies op maat gegeven kan worden.

In de kappersbranche komt veel handeczeem voor. Dat heeft meerdere oorzaken. Preventie vereist dan ook een meersporenbeleid. Binnen de kappersbranche wordt momenteel gewerkt aan een arboconvenant (Terwoert, 2001). Vervanging van sterk allergene verbindingen is één van de aangrijpingspunten. In Duitsland is de overgevoeligheid voor Glyceryl Thioglycolaat flink afgenomen nadat het product is vervangen (Uter, 2000). Ook in Nederland neemt deze allergie af (Jaarverslag Kapperspoli Centrum Huid en Arbeid, 1999). Hier wordt echter ook een toename van de allergie voor haarverf en blondeerpoeders geregistreerd. Deze wordt veroorzaakt door de toenemende populariteit van het haarkleuren. Niet iedereen met handeczeem hoeft het kappersvak te verlaten. Met gerichte behandeling en begeleiding worden steeds betere resultaten bereikt en daalt het percentage kappers dat zich moet laten omscholen, zie jaarverslag Kapperspoli 1999 (Centrum voor Huid en Arbeid, 2001).

Preventie en reïntegratie vormen een doorlopend geheel van blootstellinggerichte maatregelen, vroegtijdige signalering en gerichte begeleiding. De problematiek van de arbeidsgebonden huidaandoeningen leent zich bij uitstek voor een dergelijke integrale benadering, met name in de hoog-risicobranches. Het is aan de Arbo-diensten om hier samen met de branches een passende invulling aan te geven.

6.6 Conclusies en aanbevelingen

- *Peilstations*

De meldingen van de bedrijfsartsen en die van de huidartsen geven aanvullende informatie over het vóórkomen en de oorzaken van beroepshuidaandoeningen. Een belangrijk deel van de problematiek wordt echter gemist doordat mensen met huidklachten vaak uitsluitend worden gezien door de huisarts of doordat zij zelfs helemaal geen arts raadplegen. Gepleit wordt voor actieve opsporing en follow-up door Arbo-diensten in hoog risicoberoepen en -sectoren in plaats van de huidige reactieve benadering. Het Periodiek ArbeidsGezondheidskundig Onderzoek (PAGO), mits op maat gesneden, biedt daartoe goede mogelijkheden.

- *Watergedragen producten en conserveermiddelen*

De toename van de toepassing van watergedragen verf en lijm ter vervanging van producten met oplosmiddelen en de noodzaak van frequente huidreiniging in een groot aantal beroepen, hebben tot gevolg dat een steeds groter aantal mensen in hun werk kans loopt op een overgevoeligheid voor conserveermiddelen. Aandacht voor preventie en vroegtijdige signalering hiervan verdient dan ook prioriteit.

- *Branchebenadering*

Preventie en behandeling van arbeidsgebonden huidaandoeningen in met name de hoog risico beroepen en -sectoren vereisen een meersporenbeleid, dat het best tot zijn recht komt via een branchegerichte benadering. De betreffende branches worden opgeroepen om samen met de Arbo-diensten een integraal beleid te ontwikkelen en vast te stellen. Arboconvenanten zijn daartoe een goede aanzet.